

ingediend op **1901** (2023-2024) – Nr. 1
24 november 2023 (2023-2024)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Leefmilieu,
Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie
uitgebracht door Staf Aerts

over het verzoekschrift
over burgerparticipatie
bij grootschalige hernieuwbare-energieprojecten

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie:

Voorzitter: Gwenny De Vroe.

Vaste leden:

Inez De Coninck, Andries Gryffroy, Freya Perdaens, Jeroen Tiebout, Wilfried Vandaele;

Bart Claes, Leo Pieters, Sam Van Rooy;

Stijn De Roo, Tinne Rombouts;

Steven Coenegrachts, Gwenny De Vroe;

Staf Aerts, Mieke Schauvliege;

Bruno Tobback.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Marius Meremans, Joris Nachtergaele, Axel Ronse, Nadia Sminate;

Carmen Ryheul, Stefaan Sintobin, Wim Verheyden;

Robrecht Bothuyne, Brecht Warnez;

Bart Tommelein, Bart Van Hulle;

Johan Danen, Chris Steenwegen;

Hannes Anaf.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Presentaties van de externe sprekers	5
1.	Toelichting door REScoop Vlaanderen, BBL en Reset.Vlaanderen als indieners van het verzoekschrift	5
1.1.	Situering.....	5
1.2.	Waarom dit verzoekschrift?	5
1.3.	Regelgeving	6
1.4.	Europa	6
1.5.	Impact op de factuur.....	6
1.6.	Vraag	7
1.7.	Standpunt BBL	7
1.8.	Standpunt Reset.Vlaanderen	7
2.	Toelichting van de Nederlandse ervaringen door Kristel Lammers, directeur Nationaal Programma RES en Siward Zomer, coöperatief directeur Energie Samen.....	8
2.1.	Regionale samenwerkingsverbanden	8
2.2.	Bouwstenen	9
2.3.	Bottom-up	9
2.4.	Situering Energie Samen	9
2.5.	Afspraken met de omgeving	10
2.6.	Kost bij crisis.....	10
2.7.	Taak van de overheid	10
3.	Standpunt Vlaamse WindEnergie Associatie.....	11
3.1.	Situering.....	11
3.2.	Draagvlak en participatie	11
3.3.	Valkuilen van financiële participatie	11
3.4.	Vragen	11
4.	Visie op de juridische haalbaarheid door Laurens De Brucker.....	12
4.1.	Verenigbaarheid van burgerparticipatie met het omgevingsrecht,	12
4.2.	Kritische houding van de Raad van State	13
4.3.	Juridische struikelblokken	13
4.4.	Bestuurlijke precedënten	14
4.5.	Conclusie	14
II.	Vragen door de commissieleden.....	15
1.	Vragen en opmerkingen van Staf Aerts.....	15
2.	Vragen en opmerkingen van Bruno Tobback.....	15
3.	Vragen en opmerkingen van Robrecht Bothuyne	16
4.	Vragen en opmerkingen van Gwenny De Vroe	16

III. Antwoorden door de sprekers	16
1. Antwoorden door de indieners van het verzoekschrift	16
2. Antwoorden door Kristel Lammers en Siward Zomer vanuit Nederlands standpunt	19
3. Antwoorden door VWEA	22
4. Antwoorden door Laurens De Brucker	22
IV. Aansluitende opmerkingen	23
Gebruikte afkortingen	24

Bijlagen: zie [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie hield op dinsdag 25 oktober 2023 een hoorzitting over het verzoekschrift (*Parl.St.* VI.Parl. 2023-2024, nr 1901/2) over burgerparticipatie bij grootschalige hernieuwbare-energieprojecten. Dit verzoekschrift werd ingediend namens REScoop Vlaanderen, BBL en Reset.Vlaanderen. De volgende sprekers waren hierbij te gast in de commissie:

- Jan De Pauw, bestuurder REScoop Vlaanderen;
- Almut Bonhage, beleidsexpert Energie Bond Beter Leefmilieu (BBL);
- Vanya Verschoore, coördinator Reset.Vlaanderen;
- Kristel Lammers, directeur Nationaal Programma RES (Nederland);
- Siward Zomer, coöperatief directeur Energie Samen (Nederland);
- Maarten Dedeyne, directeur Vlaamse WindEnergie Associatie;
- Valérie De Schryvere, voorzitter Vlaamse WindEnergie Associatie;
- Laurens De Brucker, advocaat bij Xirius Public en doctoraal onderzoeker aan het Instituut voor Milieu- en Energierecht, KU Leuven.

De bij de toelichtingen gebruikte presentaties zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

(Deze commissievergadering werd als hybride vergadering georganiseerd.)

I. Presentaties van de externe sprekers

1. Toelichting door REScoop Vlaanderen, BBL en Reset.Vlaanderen als indieners van het verzoekschrift

1.1. Situering

Jan De Pauw stelt REScoop Vlaanderen voor als de Vlaamse federatie van burger-energiecoöperaties die werken volgens het ICA-model. REScoop is de erkende sectororganisatie van Cooperatives Europe, de Europese vleugel van de International Cooperative Alliance, en is sinds 1946 erkend door de VN als adviesorgaan voor sociaal ondernemen. Vlaanderen telt 22 burgerenergiecoöperaties met honderdduizend leden. In hun bestaan hebben ze 100 miljoen euro burgerkapitaal verzameld dat geïnvesteerd is in hernieuwbare-energieprojecten, waarvan ze de energie, ongeveer 100 GWh per jaar, met elkaar delen.

Burgerenergiecoöperaties bestaan uit burgers die samen energie maken, delen en besparen. Ze voldoen aan beide Europese definities van energiegemeenschappen. De eerste energiegemeenschappen in Vlaanderen zijn opgericht in 1991. Sinds de liberalisering van de energiemarkt in 2003 beschouwt Europa burgers niet alleen als consument maar ook als prosument. Burgerinitiatieven vroegen toen een leveringsvergunning aan en doen sindsdien aan collectief energiedelen. Ze richten zich op laagspanningsgebruikers, in eerste instantie de huishoudens, maar ook kleine zelfstandigen en kmo's.

1.2. Waarom dit verzoekschrift?

De huidige regeling is een individuele benadering, gebaseerd op grondrechten, eigendomsrechten en zakelijke rechten bij opstalcontracten. Wie de grondrechten heeft, kan een omgevingsvergunning aanvragen. Dergelijke vergunning is eeuwigdurend, dus het is belangrijk in de handen van wie ze terechtkomt. Dat heeft een groot mattheuseffect gehad: wie de gronden bezit en het meeste geld heeft om de hoogste opstalvergoeding te bieden, kan zich toegang verschaffen tot windenergie. De burgerenergiecoöperaties vragen dat het gemeengoed – of 'commons' – wind en zon, waarop geen eigendomsrechten gelden, de beleidsinvalshoek wordt. Meer en meer lokale besturen zien in dat die visie de juiste is om de steun van de

bevolking te krijgen, gekoppeld aan draagvlakmodellen met spelregels over hoe de hernieuwbare energie op hun grondgebied moet worden geoogst in samenwerking met de lokale gemeenschap.

1.3. Regelgeving

De indieners hebben het verzoekschrift aan twee wettelijke kapstokken opgehangen. Eerst het oude artikel 714, nu artikel 343 van het BW, dat elke Belg een gelijk gebruiksrecht geeft op het gemeengoed wind en zon. Een tweede kapstok is de Europese richtlijn voor energiegemeenschappen van 2019 die een gelijk speelveld voor burgerinitiatieven vraagt. De energiegemeenschappen dienden daarvoor al in 2020 een verzoekschrift in om een gelijkaardig initiatief te nemen zoals in het Nederlands klimaatakkoord van 2019 met een verplicht participatieplan voor groot-schalige projecten. Met de vraag van het parlement om de inhoud van dat verzoekschrift mee te nemen bij de omzetting van de richtlijn, heeft de minister van Energie geen rekening gehouden.

De spreker toont een kaartje van de gemeenten die in 2020 ondersteuningsmaatregelen en draagvlakmodellen hanteerden. Dat is evenwel niet juridisch afdwingbaar. Het gaat om besluiten van gemeenteraden, intercommunales en provincieraden. Wallonië heeft een gewestelijk referentiekader dat nu geactualiseerd wordt. Dergelijk kader is een uitnodiging voor projectontwikkelaars om hernieuwbare energie te oogsten samen met de lokale gemeenschap. Windturbines en zonneparken zijn voor energiegemeenschappen niet bedoeld om winst te maken, maar om energie te produceren om de behoeften van de gemeenschap te dekken.

1.4. Europa

Met haar verklaring over een gelijk speelveld, wil de Europese Commissie de burger centraal stellen in de energietransitie, en alle burgers, ook uit kansengroepen, toegang geven tot de energiemarkt opdat de factuur kan dalen. Ze wilde dat de regelgeving daartoe uitgebreid werd. Decennialang is de regelgeving door lobbywerk op maat van de industrie geschreven. Europa wil de burgers weg van de spreekwoordelijke autoweg voor de industrie en een eigen fietspad geven, het liefst zo breed mogelijk zodat met veel initiatieven de gelijke toegang tot energiebronnen tot stand komt.

Het Europese project COME-RES met VITO als trekker, brengt de omzetting van de Europese richtlijn in de diverse landen in kaart. Uit de vergelijking tussen Vlaanderen en Nederland op het vlak van definities, rechten en de activiteiten, blijkt dat de omzetting in regels in Vlaanderen veel verder gevorderd is. Het onderzoek doet geen uitspraak over de kwaliteit van de regelgeving. Jan De Pauw oppert de vraag of de burgerinitiatieven daar wel centraal genoeg in staan. Zo zeggen juristen dat in Vlaanderen burgerenergiegemeenschappen kunnen worden opgericht zonder burgers, iets waar Europa Vlaanderen voor op de vingers kan tikken. Voor ondersteuningsmechanismen en stimulansen is het beeld omgekeerd, met in Nederland een veel groter ondersteuningskader, bijvoorbeeld de PostCodeRoos en recent het verplicht participatieplan. Een combinatie van het ondersteuningskader van Nederland met de weliswaar bijgestelde regelgeving van Vlaanderen zou beantwoorden aan wat Europa vraagt.

1.5. Impact op de factuur

Volgens de V-test van de VREG van juni 2022, net voor het diepste punt van de energiecrisis, was de gemiddelde jaarfactuur van een Vlaams huishouden aanzienlijk lager bij burgerenergie dan bij zowel de vaste als de variabele contracten van de commerciële spelers. Dat komt omdat het coöperatief tarief kennelijk het enige is dat de kostprijs van energie die wordt geproduceerd met wind en zon reflecteert,

terwijl de commerciële leveranciers wind en zon verkopen aan de gasprijs. Huishoudens die in juni vorig jaar een contract moesten afsluiten, waren het best af als ze coöperant werden, maar toen was er al een contractstop wegens onvolgende coöperatieve projecten. Je kunt maar zoveel energie delen als je produceert. De conclusie is dat er meer coöperatieve projecten nodig zijn. Dat beeld is niet eenmalig, maar structureel, wat de grafiek van de meerwaarde voor de coöperant in de voorbije tien jaar, opnieuw gebaseerd op cijfers van de V-test, aantoonst. Als de cijfers opgedeeld worden in financiële meerwaarde of dividend en economisch voordeel op de energiefactuur, is dat laatste gemiddeld een veelvoud van het financiële voordeel. Ook in de periodes met extreem lage energieprijzen, is de coöperatieve energiefactuur gemiddeld 50 tot 100 euro voordeliger dan de factuur op de commerciële markt. Dat voordeel explodeert in crisisperiodes. Met een gemiddeld energieverbruik is het voordeel in 2022 gemiddeld 560 euro per huishouden. Vermenigvuldigd met het aantal leden geeft dat in totaal 35 miljoen euro voordeel op de huishoudelijke energiefactuur en dat met twintig coöperatieve windturbines en vierhonderd zonne-installaties. In Vlaanderen zijn er in totaal zeventienhonderd windturbines. De potentiële impact van coöperatieve windturbines in 2022 is 35 miljoen euro maal 35, dus 1 miljard euro. Het is daarom niet verwonderlijk dat de overheid naar een systeem van overwinstbelasting zoekt.

Ongeveer 70 procent van de coöperatieve leden heeft één aandeel van 250 euro. Dat daarmee een volledig jaarverbruik kan worden gedekt, is doordat de 30 procent andere coöperanten meer aandelen kopen, wat de interne solidariteit bewijst. Van de leden neemt 90 procent thuis stroom af. Ze worden dus geen lid voor de dividenden maar wel voor de toegang tot lokaal geproduceerde energie aan kostprijs.

1.6. Vraag

De indieners van het verzoekschrift vragen om de energiecrisis aan de bron aan te pakken en burgerinitiatieven toegang te geven tot de omgevingsenergie in hun buurt, door toepassing van het Nederlandse model. Ze vragen daarbij niet om de grondrechten aan te tasten, maar richten zich vooral op de bijkomende windturbines die Vlaanderen nog nodig heeft om de doelstellingen van Europa te halen en door burgerparticipatie vooraf in het vergunningsproces mee te nemen, zoals in het Nederlands model.

1.7. Standpunt BBL

Almut Bonhage legt uit waarom Bond Beter Leefmilieu het verzoekschrift steunt. De energietransitie is in volle gang en kan alleen maar tot haar volle ontplooiing komen door verandering, onder meer van een centraal naar een decentraal energiesysteem, van vervuילend naar hernieuwbaar. Een deel van de verandering moet komen van de gebruikers, die naast consument ook producent worden. Wie prosument wordt, ontwikkelt, of hij dat wil of niet, een nieuwe competentie, namelijk energiegeletterdheid. Dat betekent niet dat iedereen expert moet worden, maar wel meer kennis moet hebben over waar energie vandaan komt en hoe men zuinig met die energie moet omspringen.

1.8. Standpunt Reset.Vlaanderen

Vanya Verschoore stelt Reset.Vlaanderen voor als het netwerk voor een eerlijke transitie in Vlaanderen. Het bestaat sinds 2021, maar is al sinds 1985 onder een andere naam actief, namelijk Arbeid & Milieu vzw. Het netwerk bestaat uit dertig organisaties waaronder de drie vakbonden, armoedeorganisaties, burgerinitiatieven en organisaties voor internationale solidariteit. Het probeert kwetsbare doelgroepen mee aan kop te zetten bij de thema's van de transitie, waaronder energie. Dat is meteen de reden waarom het netwerk het verzoekschrift steunt. Te veel discussies

over transitie gebeuren boven de hoofden van mensen, zeker kwetsbare mensen, zoals zij die in armoede leven. Het netwerk zoekt samenwerkingen met onder andere burgercoöperaties en armoedeorganisaties voor (pilot)projecten of goede praktijken om hen volwaardig deel te maken.

Uit cijfers blijkt dat 8 procent van de Vlamingen onder de Belgische armoededrempel leeft. Volgens de Armoedebaarometer blijft armoede doorgaans stabiel, maar in sommige steden stijgt hij. Eén op de vijf Belgische gezinnen kampt met een vorm van energiearmoede. Bepaalde Vlaamse coöperaties nemen, doorgaans zonder veel subsidies, specifieke initiatieven voor mensen in armoede, zodat die niet alleen goedkope energie kunnen krijgen maar zich ook deel voelen van de transitie. Reset.Vlaanderen werkt dan met hen samen. Zo heeft het samen met ZuidtrAnt, SAAMO en het lokale buurthuis een project opgezet in Borgerhout voor zonnepanelen op een buurthuis in een arme wijk, gecombineerd met een traject om mensen uit de buurt energiegeletterdheid bij te brengen. Ecopower heeft dan weer een kansarmoedeproject in Eeklo. PowerUP is finalist voor de European Social Innovation Competition 2023 edition. Coöperaties denken na over hoe het geld voor een aandeel geen drempel mag zijn voor kwetsbare groepen, onder meer door samen met een lokaal bestuur een afbetalingssysteem op te zetten. Armoede en kwetsbaarheid gaan immers niet alleen om koopkracht, hoewel dat essentieel is, maar ook over betrokkenheid, bij de transitie en bij de samenleving in haar geheel.

De perceptie is dat duurzame energie vaak weggelegd is voor de elite. Het middenveld en initiatieven van onderuit tonen aan dat dat niet zo hoeft te zijn. Daarvoor zijn niet zozeer subsidies nodig, maar wel een speelveld waaraan burgers, ook kwetsbare burgers, kunnen participeren. Dat is haalbaar en betaalbaar. Het middenveld kijkt verder vooruit dan enkele jaren. Het netwerk wil een transitie naar een veilig, duurzaam en betaalbaar energiesysteem in handen van de gemeenschap. De burgerenergiecoöperaties kunnen dat niet alleen maar zijn wel essentieel. Meer participatie door burgers is wezenlijk. Die oproep wordt gesteund door de vakbonden, de armoedeorganisaties en de milieubeweging. Net daarom steunt ook Reset.Vlaanderen dit verzoekschrift.

2. Toelichting van de Nederlandse ervaringen door Kristel Lammers, directeur Nationaal Programma RES, en Siward Zomer, coöperatief directeur Energie Samen

2.1. Regionale samenwerkingsverbanden

Kristel Lammers zegt dat het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie de afgelopen twee jaar contact had met bepaalde Vlaamse regio's om ervaringen over regionaal samenwerken uit te wisselen. Voor de RES ligt de basis in de afspraken van het Klimaatakkoord. Die kwamen er vanwege de grootschalige windprojecten onder het Energieakkoord, waarbij in Groningen, Friesland, Drenthe, de Kop van Noord-Holland, Flevoland en Zeeland de provincies, gemeenten en samenleving geleerd hebben hoe het niet moet. Wat er gebeurt als participatie en lokale betrokkenheid niet goed georganiseerd zijn, namelijk wrijvingen tussen burgers, boeren, maatschappelijke ondernemers en provincie, wordt in de documentaire Het Verdriet van de Veenkoloniën verhelderd.

Om dat voortaan te vermijden, zijn er dertig regionale samenwerkingsverbanden opgericht waarin gemeenten, provincies, waterschappen, netbeheerders en energiecoöperaties intensief samenwerken om de transitie van onderuit te laten groeien. In het Klimaatakkoord is ook een afspraak gemaakt om te streven naar 50 procent lokale eigendom. Participatie, betrokkenheid, zeggenschap gaan dus hand in hand met het eigenaarschap van de energietransitie. Dat is immers geen technische of louter economische omwenteling, maar een sociale, democratische, maatschappelijke transitie. Nederland heeft een sterke coöperatieve beweging. Het Nationaal

Programma ondersteunt de dertig regio's met kennisproducten over het lokaal eigendom maar ook over de ontwikkeling van de ruimtelijke ordening en van het energiesysteem. Er zijn wel wat parallellen met de Vlaamse visie.

2.2. Bouwstenen

Voor het lokaal eigendom heeft Nederland enkele bouwstenen. De doelstelling is om in 2035 35 TWh duurzame hernieuwbare energie op land op te wekken. De dertig regio's hebben een bod neergelegd van meer dan 55 TWh, wat bewijst dat de ambitie groter is als iets vanuit de basis groeit. Een ander aspect van het streefdoel is 50 procent lokaal eigendom, dus de productie in handen van de gemeenschap. Dat is essentieel om de draagkracht van de lusten en de lasten in het gebied op een goede manier te organiseren. De grote frustratie is nog altijd dat het geld via de grote producenten naar het buitenland stroomt, terwijl de lasten afgewend worden op het gebied.

2.3. Bottom-up

De marktpartijen, zeker in windenergie, hebben gedragscodes afgesproken waarin het streven naar 50 procent een inspanningsverplichting is. De overheden hebben dat in de beleidsprogramma's gevoegd en borgen het ook in de ruimtelijke instrumenten, op dit moment nog de wet Ruimtelijke Ordening, vanaf 1 januari 2024 de Omgevingswet. In die Omgevingswet wordt in Nederland de participatieverplichting opgenomen, wat het juridisch kader nog wat steviger maakt. Voorts is er de jurisprudentie dat er op die inspanningsverbintenissen kan worden gehandhaafd. Dat betekent niet dat alles al vanzelf gaat, maar er zijn wel grote stappen gezet.

Maandag 24 oktober 2023 is door het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken en Klimaat de Kamerbrief met de monitor uitgestuurd. De RES zal een presentatie als naslagwerk met de commissie delen, met linken zodat ze zelf kunnen bekijken hoe het staat met lokaal eigendom in Nederland. De minister heeft ook een stevig gesprek gevoerd met de markt, en dan vooral met de zonneleveranciers, om het juridisch kader alsnog te organiseren. Kortom, heel wat is vanuit de basis gegroeid, maar de stok achter de deur, het juridisch kader, staat in de Kamerbrief. Het groeipotentieel van het coöperatief initiatief is groot, omdat de energietransitie een sociale duurzaamheidstransitie is met een groot draagvlak. Die gaat samen met nieuwe economische modellen, nieuwe institutionele verhoudingen, waar centraal en decentraal elkaar steeds meer zullen ontmoeten en versterken. Het is essentieel om de komende jaren de juiste stappen te zetten zodat lokaal wordt opgewekt, wat lokaal kan worden gebruikt.

2.4. Situering Energie Samen

Siward Zomer stelt Energie Samen voor als de Nederlandse REScoop Vlaanderen. Op internationaal vlak werken ze vaak samen, zo hebben ze de Europese federatie REScoop opgericht. In 2019 werd Energie Samen gevraagd om aan de tafel Elektriciteit van het Energieakkoord te zitten, eerder als een aai-over-de-bolgebaar. Op dat moment was de ontwikkeling van windenergie op land wat stilgevallen, na het Energieakkoord van 2013 met grote windparken die doorgedrukt werden door de provincies of het rijk. De gemeenten verzetten zich tegen dergelijke aanpak. Van de deelnemers aan de tafel in 2019 bleek dat iedereen nieuwe windmolens wilde, maar dan wel met een sociaal draagvlak en participatie. Energie Samen, de laatste spreker, kon de oplossing brengen. Vanaf de eerste dag eiste het daarvoor wel de helft van de productie voor de gemeenschap op. Daardoor staat dit nog altijd in het Klimaatakkoord.

Bij vorige ingrepen stonden de marktpartijen tegenover een weigerachtige gemeenschap omdat die er zelf weinig aan overhield, op een omgevingsfonds of obligatie na. Er waren toen al private overeenkomsten met verschillende marktpartijen, Eneco en Pure Energie, waarin de gemeenschap als gelijke behandeld werd. Nog voor het Klimaatakkoord heeft Energie Samen dan de marktpartijen de keuze gegeven: of onderhandelen per gemeente, of een algemeen beding van 50 procent lokale eigendom. Daardoor vervallen de onderhandelingen en kan het park meteen aangevraagd worden.

2.5. Afspraken met de omgeving

Bij de onderhandelingen heeft Energie Samen dan andere marktpartijen, maar ook overheden en het rijk kunnen overtuigen van die werkwijze. De 50 procent is niet zozeer een doelstelling op zich, maar wel de introductie van een fatsoenlijk proces over hoe met de omgeving om te gaan bij de bouw van windmolens of zonneparken en een werkwijze over hoe tot afspraken te komen met de omgeving om te mogen bouwen. Dat is iets wat de spreker leerde van marktpartijen zoals Eneco Nederland, dat zijn team doordringt van het feit dat het te gast is en zich zo moet gedragen en de gemeenschap als gelijke moet behandelen.

Toen de zonnesector opkwam, had die nog nooit gehoord van dergelijke aanpak. Energie Samen heeft veel tijd en energie gestopt in het delen van die kennis. Ook nu zit het nog geregeld samen met projectontwikkelaars om de contracten op punt te stellen. Om te vermijden dat al het werk op de schouders van de vrijwilligers valt, is er het Ontwikkelingsfonds voor energiecoöperaties voor lokale initiatieven opgezet. Om als gelijke op te treden, moet de lokale gemeenschap het kapitaal hebben om een gelijk deel van het risico te nemen. De regionale koepels ondersteunen de coöperatieve projectontwikkelaars. Kortom, er is een heel netwerk.

2.6. Kost bij crisis

Door de crisis van de afgelopen jaren wijzigde de situatie, waarbij de marktprijs duurder werd dan de kostprijs van wind en zon. Toen bleek het belang van het lokaal zeggenschap over de geldstromen, wat evenwel ook mogelijk is via obligaties, maar vooral over de energiestromen. Dat bepaalt of de energie kan worden verkocht aan de kostprijs of aan de gasprijs. Wethouders alom beseffen nu dat ze ervoor moeten zorgen dat hun burgers en bedrijven toegang hebben tot de goedkoopste energiestroom, want dat er anders geen vestigingsklimaat meer is. Bedrijven gaan zich immers vestigen waar de stroom tegen kostprijs is. Draagvlak en participatie zijn daarvoor mooie bijkomstigheden geworden.

2.7. Taak van de overheid

De discussies met wethouders, het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de volksvertegenwoordiging gaan nu vooral over de marktordening. Het is immers de verantwoordelijkheid van de politieke vertegenwoordigers om de burgers nu toegang tot goedkope stroom te geven, dus de markt te ordenen. Als ze over vijf jaar bij de markt moeten smeken om goedkopere stroom, om omgevingsfondsen, om sociale projecten met de winsten, dan hebben de politieke verantwoordelijken hun plicht verzaakt. Hij suggereert dat de Vlaamse volksvertegenwoordigers hun wetgeving uitpluizen en hun verantwoordelijkheid als marktordenaar nemen zodat burgers en bedrijven het recht hebben om eigen energie op te wekken.

3. Standpunt Vlaamse WindEnergie Associatie

3.1. Situering

Maarten Dedeyne stelt de Vlaamse WindEnergie Associatie voor als een organisatie van 23 leden die actief zijn in de onshorewindenergie in Vlaanderen: uitbaters, constructeurs, studiebureaus enzovoort. Ze zijn samen goed voor meer dan 95 procent van het geïnstalleerd vermogen aan onshorewindenergie in Vlaanderen. De missie is een gedragen ontwikkeling van windenergie in Vlaanderen. VWEA is een van de platformen in de Organisatie voor Duurzame Energie. De boodschap van VWEA vandaag wordt ook ondersteund door de ODE-platformen PV-Vlaanderen en Bio-energieplatform.

3.2. Draagvlak en participatie

Het verzoekschrift handelt in hoofdzaak over directe financiële participatie, dus aandeelhouderschap. VWEA bekijkt participatie breder: directe en indirecte participatie en tussenvormen, maar ook informatieverstrekking en betrokkenheid van de bevolking. De visie wordt onderschreven door het VEKA, dat in zijn Windgids stelt dat participatie een vlag is die een brede lading dekt. Ook het Nederlandse Klimaatakkoord hanteert die zienswijze.

De grote meerderheid van de Vlamingen is voor windenergie. Dat wordt gestaafd door meerdere studies, onder meer de jaarlijkse enquête van het VEKA. Een tweede vaststelling is dat er een vaste groep tegenstanders is die moeilijk te overtuigen is. VWEA acht het een kernopdracht het draagvlak te behouden en te versterken. Directe financiële participatie is daartoe geen zaligmakend middel. De eerste invalshoek is goede communicatie en informatie van VWEA, haar leden, de andere industriële partners, maar ook van alle overheden. Haar leden leveren grote inspanningen voor een lokaal draagvlak met informatie over alle aspecten en met antwoorden op alle vragen tijdens infomarkten, schoolbezoeken, roadshows, openbedrijvendagen enzovoort.

Coöperanten en participanten moeten kunnen kiezen voor diverse vormen van participatie, dus niet alleen voor de directe financiële deelname. Ook de uitbaters, de bedrijven die de turbines plaatsen, moeten per project kunnen beslissen welke vorm van participatie het meest geschikt is. Bij de VWEA-leden zijn ondertussen al meer dan 31.000 coöperanten aangesloten via directe maar ook indirecte participatie. Dat aantal zal alleen maar toenemen.

3.3. Valkuilen van financiële participatie

Financiële participatie, direct of indirect, houdt altijd een risico in. Volgens het verzoekschrift moet een participatieplan een voorwaarde zijn in een vergunningsaanvraag. Dat het een verplichting is van de overheid, kan er volgens de associatie toe leiden dat het risicobesef afgestompt raakt. Participatie vergt bovendien financiële middelen die gedurende een bepaalde periode vaststaan. De bereidheid om financieel te participeren is volgens de jaarlijkse VEKA-enquête jaar na jaar significant aan het afnemen.

3.4. Vragen

VWEA heeft niet de pretentie de waarheid te verkondigen, maar vindt het belangrijk een aantal vraagtekens te plaatsen bij het verzoekschrift. Een eerste aspect is de juridische afdwingbaarheid. Een verplichting voor een participatieplan in eerdere windturbineprojecten heeft de juridische toets niet doorstaan. Een tweede onzekerheid is compatibiliteit met het eigendomsrecht, bijvoorbeeld als bedrijven op een bedrijventerrein windturbines of PV's plaatsen voor privégebruik.

De associatie is ervan overtuigd dat het speelveld al gelijk is. Directe participatie verplichten ondermijnt die gelijkheid en verstoort de normale marktwerking. Directe participatie kan goedkope stroom opleveren, maar indirecte participatie en andere vormen van energievoorziening evenzeer. Uit de V-test blijkt trouwens dat directe participatie niet altijd per definitie de goedkoopste stroom oplevert.

Kortom, VWEA wijst erop dat financiële participatie nooit risicoloos is en dat ze niet altijd iedereen erbij betreft. Bovendien is participatie niet de mirakeloplossing voor een draagvlak. Een kleine groep tegenstanders is niet te overhalen, ook niet door directe financiële participatie. Vergunningen voor coöperatieve windturbines worden trouwens evenzeer aangevochten via beroepsprocedures. VWEA pleit voor het behoud van de huidige projectspecifieke benadering. Dat is belangrijk om te komen tot de meest gewenste vorm voor ontwikkelaar en eventuele participanten. Dat staat ook in het Nederlandse Klimaatakkoord. De associatie wil gaan voor draagvlak, zoals het trouwens in haar missie staat. Communicatie en informatieverstrekking zijn cruciaal. De associatie pleit dus voor het behoud van de huidige consequente evenwaardige benadering van de verschillende vormen van participatie. Alleen zo kan er voldoende hernieuwbare energie ontwikkeld worden om de klimaatdoelstellingen te halen.

4. Visie op de juridische haalbaarheid door Laurens De Brucker

Laurens De Brucker zal zich niet uitspreken over de opportuniteit van burgerparticipatie als vergunningscriterium, maar alleen bespreken of de voorstellen in het verzoekschrift juridisch haalbaar zijn en wat de eventuele risico's zijn. Hij zal zich buigen over de verenigbaarheid met de doelstellingen van het omgevingsrecht, de houding van de Raad van State, juridische struikelblokken en bestuurlijke precedents.

4.1. Verenigbaarheid van burgerparticipatie met het omgevingsrecht

Volgens de indieners is een mogelijke kapstok voor het voorstel het burgerlijk recht. Omgevingsrecht is een andere rechtstak en maakt deel uit van het administratief recht. In de omgevingsvergunningsprocedure is trouwens uitdrukkelijk bepaald dat vergunningen worden verleend 'onder voorbehoud van burgerlijke rechten'. Omgevingsrecht heeft twee doelstellingen: de duurzame ruimtelijke ordening en de bescherming van het leefmilieu. Burgerparticipatie tot een voorwaarde voor een omgevingsvergunning maken, houdt met geen van die twee voorwaarden verband. Het verzoekschrift gaat over duurzaam energiegebruik en het verkrijgen van gelijke toegang tot hernieuwbare energie, maar niet over de duurzame ruimtelijke ordening op zich.

Dat betekent evenwel niet dat voorwaarden voor energie of energetische optimalisatie niet kunnen. Bij de vergunning van windturbines bijvoorbeeld geldt het energetisch optimalisatiebeginsel. Dat heeft wel verband met de ruimtelijke ordening, want het legt op dat de ruimte zodanig ingericht wordt dat de energetische opwekking optimaal is. Wat het verzoekschrift vraagt, kan volgens de spreker niet ingebed worden in het omgevingsrecht.

Ook de achterliggende doelstelling van het verzoekschrift, namelijk het creëren van maatschappelijk draagvlak, past niet in het omgevingsrecht. De Raad voor Vergunningsbetwistingen stelt dat het creëren van een maatschappelijk draagvlak geen vergunningstechnisch beoordelingselement is. De Raad van State bevestigt dat in uitspraken over windenergie dossiers. Komt daarbij dat de Raad voor Vergunningsbetwistingen in januari 2023 een arrest velde waarin staat dat burgerparticipatie geen criterium kan zijn voor een omgevingsvergunning.

4.2. Kritische houding van de Raad van State

De Raad van State heeft zich al meermaals uitgesproken over burgerparticipatie. Op 28 november 2017 maakte de raad in een advies over een verlengingsaanvraag voor groenestroomcertificaten belangrijke kanttekeningen bij systemen van verplichte burgerparticipatie, onder meer de mogelijke onverenigbaarheid met Europese regels, meer bepaald het vrij verkeer van kapitaal en de vrijheid van vereniging. In 2019 bevestigde de raad dat standpunt bij een advies over een voorontwerp tot wijziging van de concurrerende inschrijvingsprocedure voor productie-installaties in de Noordzee. De kans is dus bijzonder klein dat de raad een gunstig advies uitbrengt over het verplichten van burgerparticipatie bij vergunningsverlening, wat het risico op vernietiging door het Grondwettelijk Hof nadien aanzienlijk maakt.

4.3. Juridische struikelblokken

Daarnaast zijn er nog heel wat juridische struikelblokken over de verenigbaarheid met de Europese rechtsregels en met de Belgische Grondwet, waarvan de spreker er vijf toelicht. Daarnaast zijn er nog algemene beginselen die mogelijk een hinderpaal vormen.

4.3.1. *Verplichte burgerparticipatie is strijdig met vrij verkeer van kapitaal*

Verplichte burgerparticipatie is potentieel strijdig met het vrij verkeer van kapitaal. In zijn rechtspraak stelt het Hof van Justitie immers dat beperkingen die investeringen voor gelijk welke investeerder aanzienlijk minder aantrekkelijk maken, de vrije kapitaalmarkt hypothekeren en dus onverenigbaar zijn met het EU-recht. Het verzoekschrift vraagt de wetgever de bedrijfsstructuur van hernieuwbare energieproducenten te bepalen, wat manifest onverenigbaar is met het vrij verkeer van kapitaal. Een uitzondering daarop is alleen mogelijk bij dwingende redenen van algemeen belang. Dat is in dit geval de energietransitie, die ook gebeurt als burgers hun eigen energie niet kunnen opwekken. Dit standpunt, namelijk dat burgerparticipatie potentieel onverenigbaar is met deze vrijheid ingesteld door het Europese recht, is uitdrukkelijk bevestigd door de Raad van State.

4.3.2. *Verplichte burgerparticipatie is strijdig met vrijheid van vestiging*

Voorts dreigt ook de strijdigheid met de vrijheid van vestiging. Verplichte burgerparticipatie als vergunningscriterium, kan buitenlandse producenten benadelen, daar het eenvoudiger is voor lokale spelers als coöperaties. Ook dit standpunt is bevestigd door de Raad van State.

4.3.3. *Verplichte burgerparticipatie is een niet-technologische belemmering*

Een derde probleem is dat de richtlijn Hernieuwbare Energie Europese lidstaten verplicht maatregelen te nemen om de vergunningsprocedures te bespoedigen en een verbod invoert op niet-technologische belemmeringen. Heel wat bedrijven zullen die verplichte graad van burgerparticipatie niet halen, dus geen vergunning krijgen. Een voorwaarde invoeren die de facto onuitvoerbaar is, dreigt te leiden tot een vergunningstop, dus is een niet-technologische belemmering, strijdig met het Europese recht.

4.3.4. *Verplichte burgerparticipatie is strijdig met vrijheid van vereniging*

Verplichte burgerparticipatie is ook potentieel strijdig met de vrijheid van vereniging, verankerd in artikel 27 van de Grondwet. Artikelen uit de Grondwet kunnen niet aan preventieve maatregelen worden onderworpen. Het voorstel van het verzoekschrift bewerkstelligt een preventieve maatregel omdat projectontwikkelaars

verplicht worden in zee te gaan met partners die zij niet noodzakelijk zelf gewild hebben. Dat is meteen de grootste struikelpaal: burgers en bedrijven hebben in België het recht zich te verenigen, maar evengoed het recht om zich niet te verenigen. Een bedrijf dat geen coöperatief systeem wil, moet daartoe de mogelijkheid hebben. Dat opleggen zou de Grondwet op manifeste wijze schenden.

4.3.5. *Verplichte burgerparticipatie is strijdig met het eigendomsrecht*

Een laatste struikelblok is een potentiële onverenigbaarheid met het eigendomsrecht gegarandeerd door artikel 16 van de Grondwet en artikel 1 van het eerste aanvullende protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. Het verzoekschrift vraagt eigenlijk een vorm van gedeeltelijke eigendomsberoving, die bovendien juridisch gezien onvoldoende gelimiteerd is. Uit de rechtspraak van het EHRM en het Grondwettelijk Hof blijkt dat zakelijke rechten of eigendomsstructuren zoals vergunningen als eigendom moeten worden begrepen. Verplichte burgerparticipatie betekent dat ondernemingen afstand moeten doen van hun eigendom. Principieel kan dat als het gebeurt in ieders voordeel en met een billijke vergoeding. In het voorstel is er geen sprake van een billijke vergoeding, en zoals gezegd kan het algemeennutgehalte ook ter discussie worden gesteld.

4.4. Bestuurlijke precedënten

Vlaamse gemeenten en provincies hebben al geprobeerd om dergelijk systeem in te voeren. In 2014 nam de provincie Oost-Vlaanderen een reglement aan dat een verplichte rechtstreekse burgerparticipatie van 20 procent in windturbineprojecten oplegde. Minister Geert Bourgeois heeft dat reglement vernietigd. Recenter, in april 2022, vernietigde de provinciegouverneur van Antwerpen een reglement van de gemeente Lille over burgerparticipatie. Beide uitspraken baseerden zich op voornoemde argumenten.

4.5. Conclusie

Het voorstel zoals vandaag ingediend is dus juridisch niet haalbaar wegens strijdig met het Europese recht en de Grondwet, maar potentieel ook met andere juridische beginselen zoals het gelijkheidsbeginsel. Waarom geldt het wel voor hernieuwbare energie maar niet voor gascentrales? Minstens kan daaraan verholpen worden met een goede verantwoording. Een eventueel decreet zal gegarandeerd aangevochten worden, met een bijzonder groot risico op vernietiging. Het is allicht beter om via alternatieve wegen hetzelfde doel te realiseren.

De consequenties van het invoeren hebben ook juridische gevolgen. Geen enkele grote speler kan naar eigen zeggen een percentage van 50 procent halen. Vandaag schommelt het percentage dat ze openzetten voor coöperanten tussen de 2,5 en 5 procent, maar zelfs daarvoor vinden ze onvoldoende kandidaten. 50 procent verplichten betekent de facto dus een vergunningenstop, met negatieve impact op de streefdoelen over hernieuwbare energie. Dat houdt juridische risico's in voor de Vlaamse maar zeker voor de federale overheid.

Een alternatieve manier om het concept burgerparticipatie in de omgevingsprocedure in te bedden, is via verplichte informatiecampagnes. Aanvragers van windprojecten worden er dan voor een aanvraag toe verplicht om de omwonenden op adequate wijze in te lichten over de mogelijkheid te coöpereren in het project.

II. Vragen door de commissieleden

1. Vragen en opmerkingen van Staf Aerts

Staf Aerts stelt zich vragen bij de conclusies van de laatste spreker. Hij vraagt zich af waarom Nederland en Wallonië dan nog niet uit de Europese Unie geknikkerd zijn. Hij valt van zijn stoel dat energiecoöperaties een vergunningenstop betekenen. Allicht is het omdat de factor samenwerking tussen coöperanten en marktpartijen niet in rekening gebracht is. Dan komen immers aspecten als de vestigingwet niet in het gedrang. Het is niet omdat burgerparticipatie niet past in de twee doelstellingen van het omgevingsrecht – namelijk milieubescherming en duurzame ruimtelijke ordening – dat het ermee strijdig is. Er zijn bovendien andere manieren om burgerparticipatie in te voeren, eventueel buiten het omgevingsrecht. Hij vraagt aan Laurens De Brucker creatieve oplossingen om, conform een andere Europese richtlijn, ervoor te zorgen dat de winst van wind en zon bij de burgers terecht komt.

Alleen bij burgercoöperaties wordt de prijs van wind en zon niet bepaald door de gasprijs, maar door de productieprijs, wat de leden wapent tegen crisissen. De cijfers bewijzen dat het al tien jaar de goedkoopste vorm van energie is, maar de coöperaties botsten op grenzen. Ecopower heeft bijvoorbeeld al langer een aansluitingstop omdat het te weinig windprojecten heeft. Dit verzoekschrift is een poging om oplossingen te vinden.

Heel wat van de VWEA-leden zetten voor hun windprojecten stevig in op participatie, namelijk het informeren en het betrekken van de omwonenden. De associatie verengt de andere vorm van participatie tot financiële deelname terwijl het ook gaat om zeggenschap, onder meer over de prijs, over hoe de winst geïnvesteerd wordt, bijvoorbeeld in sociale projecten. Waarom wil de windsector in Nederland wel die vorm van samenwerking en in Vlaanderen niet? Hoe kan men zorgen voor meer samenwerking zodat iedereen van de voordelen kan profiteren? Het is zeker niet de bedoeling de commerciële sector stil te leggen. Dat 95 procent van de productie bij VWEA-leden zit, betekent ook dat er amper 5 procent in burgerhanden is, en dus dat het evenwicht zoek is. Het verzoekschrift is er net op gericht dat evenwicht te herstellen.

Aan de Nederlandse sprekers vraagt hij of de regionale plannen met de 50 procentverplichting per regio of per project gelden. Is het verplicht de 50 procent mogelijk te maken of moet die er daadwerkelijk zijn? Hoe komt het dat het in Nederland wettig is en hier niet? Hoe zit het lokaal opwekken en lokaal verbruiken in het voorstel van de verzoekers? Ecopower is immers een grote speler, maar werkt wel samen met kleinere lokale coöperaties.

Staf Aerts herinnert nog aan de reden waarom minister Zuhail Demir het strijdig vond met de vrijheid van ondernemen en het eigendomsrecht, namelijk omdat niemand verplicht kan worden om aandelen te verkopen aan personen die door de overheid zijn bepaald. Vervalt dat bezwaar niet bij samenwerking?

2. Vragen en opmerkingen van Bruno Tobback

Bruno Tobback heeft begrepen dat de 50 procent in Nederland een inspanningsverbintenis is en geen wettelijke verplichting. Hij informeert tot hoeveel procent burgerdeelname dat vandaag leidt. De uiteenzetting van Laurens De Brucker gaf hem het bizarre gevoel dat Vlaanderen in een andere Europese Unie ligt dan Nederland. Dergelijke clausules uitsluiten omdat de bedrijfsstructuur geen band heeft met het omgevingsrecht is vreemd, omdat bepaalde vergunningen wel degelijk gekoppeld zijn aan de exploitatievoorwaarden. Zo kan er op bepaalde gronden alleen gewoond worden als er ook een landbouwactiviteit is. Als het bij landbouwexploitatie niet

tegen de Grondwet is, ziet hij niet in waarom het dat wel zou zijn bij energieproductie. Hij heeft dus het gevoel dat Laurens De Brucker eerder een ideologisch dan een wetenschappelijk oordeel brengt.

De investeringsbereidheid in de windmolensector gaat gebukt onder lokale tegenstand en oplopende investeringskosten. Is dat ook zo bij coöperatieve projecten, waar het langetermijnvoordeel van de coöperanten meer doorweegt dan het kortetermijnrendement? Is er een verschil met de normale bedrijfslogica?

3. Vragen en opmerkingen van Robrecht Bothuynne

Robrecht Bothuynne informeert bij REScoop naar het groeipotentieel van het coöperatieve model. Kan dat tegemoetkomen aan de grote ambities voor windenergie? Tijdens de energiecrisis was er bijvoorbeeld een klantenstop bij Ecopower, dus waren de limieten van het model bereikt. Ook heel wat bedrijven willen zich verenigen om energie te produceren. Hoe kijken de sprekers naar dergelijke coöperatieve bewegingen, energiegemeenschappen en andere? Hoe reageren ze op de juridische opmerkingen?

Ook hij wil weten hoe hoog de gemiddelde burgerparticipatie in Nederland is, maar ook wat de succesfactoren zijn. Hij vraagt iedereen mening over het eigendomsrecht en gelijk speelveld. Hij deelt de mening dat participatie in gelijk welke vorm, ook financiële, geen mirakeloplossing is. Wie dicht bij de windturbine woont, zal misschien altijd tegen blijven. Een optie is om bij een vergunning een participatieplan te verplichten. Welke aspecten maken daar volgens de verschillende sprekers het best deel van uit?

4. Vragen en opmerkingen van Gwenny De Vroe

Gwenny De Vroe herinnert zich dat de minister twee jaar geleden op een vraag om uitleg antwoordde dat een participatieverplichting inderdaad in strijd is met het principe van vrij ondernemen en het eigendomsrecht. Ze kijkt uit naar de reacties, onder meer van de initiatiefnemers, op het risicohoudend gehalte dat bij een wettelijke verankering wat weggeduwd wordt.

III. Antwoorden door de sprekers

1. Antwoorden door de indieners van het verzoekschrift

Jan De Pauw antwoordt dat van de 22 coöperaties die lid zijn van REScoop Vlaanderen er veertien al voldoende productie hebben om ze ter beschikking te stellen van hun leden. Om te vermijden dat elke coöperatie een eigen leveringsvergunning moet aanvragen, wordt de leveringsvergunning van Ecopower al vanaf 2003 gedeeld met andere REScoop's. Zo kunnen de coöperaties hun eigen productie bij hun leden krijgen aan een coöperatief tarief.

Het lokaal opwekken en verbruiken komt door de ontwikkelingswijze automatisch tot stand. Voor een vergunning voor een hernieuwbare-energieproject aan te vragen, organiseren de burgerenergiecoöperaties lokale informatievergaderingen, voor alle inwoners van de gemeente en de buurgemeenten, met als boodschap dat het hun project wordt en dat de coöperanten samen de prijs, dat is de kostprijs met een zekere marge, bepalen. Op een paar jaar tijd is het gemiddelde verbruik van een gezin dat lid is van een burgerenergiecoöperatie gedaald van ongeveer 4000 kWh per jaar naar minder dan 2000 kWh per jaar. De helft van die daling komt omdat de coöperaties hun leden aanraadden om te investeren in zonnepanelen. Hoe meer leden dat doen, hoe meer de energie van de coöperatie kan worden gedeeld met mensen die geen dak of centen hebben om zonnepanelen te leggen.

De tweede reden is dat mensen die betrokken worden bij hun eigen energieproductie en beseffen hoeveel inspanning dat vergt, er zorgzamer mee omspringen.

Europa had in 2015 een programma om tegen 2020 20 procent hernieuwbare energie te produceren, 20 procent energie te besparen en 20 procent uitstoot te verminderen. Toen merkte de Europese Unie dat er in Europa duizenden coöperaties actief waren met een 100-100-50 programma. Zij investeren immers alleen maar in hernieuwbare energie, dus 100 procent zonder CO₂-uitstoot, en realiseerden een energiebesparing van 50 procent. Dat heeft Europa geïnspireerd om de energiegemeenschappen te definiëren.

Dat coöperatieve projecten 100 procent opengesteld worden voor burgerparticipatie betekent dat er zoveel mogelijk mensen in de buurt gezocht worden om te participeren. Gemiddeld drieduizend mensen participeren in een coöperatieve windturbine. De leden van VWEA hebben ongeveer zevenhonderd windturbines, met 31.000 participanten, dus 45 per windturbine. Dat toont meteen het verschil aan in draagvlak.

Tegen elk windproject, ook van coöperatieve ontwikkelaars, is er wel enige weerstand. Twee jaar geleden deed de UGent een interessante studie. De studie past in een Europees project dat alle hernieuwbare energiebronnen bekijkt. Voor België was dat onshorewind in het Meetjesland. De eerste turbines werden daar meer dan twintig jaar geleden gebouwd, er zijn ondertussen zelfs al drie windturbines afgebroken wegens einde vergunning. Van in het begin zette Eeklo in op burgerparticipatie en lokale meerwaardecreatie. Sinds 2014 geldt er een gemeenteraadsbesluit dat aan ontwikkelaars tot 50 procent burgerparticipatie vraagt. Er zijn dus grote gelijkenissen tussen dat gemeenteraadsbesluit en het Nederlandse participatieplan. Uit de UGent-studie bleek dat er geen correlatie te vinden was tussen hoe dicht iemand bij een windturbine woont en de weerstand. Tweede conclusie was dat er wel een duidelijke statistische correlatie is tussen lid zijn van een lokale energiecoöperatie en weerstand tegen hernieuwbare-energieprojecten. In de marge van het onderzoek zijn de vergunningsaanvragen van alle 22 lokale windturbines onderzocht. Daaruit bleek dat er tien keer meer bezwaren waren tegen commerciële projecten dan tegen coöperatieve projecten.

De eerste vorm van tegenstand zijn mensen die turbines lelijk en overgesubsidieerd vinden. Zij kunnen niet worden overtuigd. De groep die wel voorstander is van wind-energie maar niet van commerciële ontwikkelaars van wie het project geen positief effect heeft op hun energiefactuur, groeit.

De coöperatieve leveranciers beleveren ongeveer 2 procent van het residentieel gebruik, dus van de huishoudens en de kleine zelfstandigen. De enige beperking aan de groei van de burgerenergiecoöperaties is de toegang tot hernieuwbare energiebronnen die ze met dit verzoekschrift vragen. Op de Belgische spaarboekjes staat 300 miljard euro. In 2020 is, op het moment dat de federale overheid een nieuwe concessie wilde uitschrijven voor de Prinses Elisabethzone in de Noordzee, gevraagd om het principe dat elke Belg een gelijk toegangsrecht heeft tot gemeengoed, dus wind en zon, en de Europese richtlijn die lidstaten oplegt burgerinitiatieven een gelijk speelveld te garanderen, uit te voeren. De federale overheid zal dat in de tender schrijven. Voor die Prinses Elisabethzone hebben de Belgische coöperaties de ambitie om 450 miljoen euro te investeren en daarmee 20 procent van de windstroom uit de Noordzee ter beschikking te stellen van huishoudens en kleine zelfstandigen.

REScoop vertegenwoordigt burgerenergiecoöperaties die zich focussen op huishoudens en kleine zelfstandigen, niet zozeer op bedrijven. De Europese regelgeving maakt energiegemeenschappen met lokale bedrijven en overheden wel mogelijk. Dat is voor de burgerenergiecoöperaties als de middencirkel van het voetbalveld, waar samenwerkingsvormen met bedrijven en lokale besturen tot stand kunnen

komen. Ze zijn uiteraard bereid om ook daar actief te worden, maar dan wel als gelijkwaardige partners, dus niet alleen om te financieren, maar om samen energie te oogsten en onder elkaar te delen. Als bedrijventerreinen het meest geschikt zijn voor energiewinning is het logisch dat omwonenden of werknemers kunnen participeren en een deel van de energie thuis kunnen gebruiken aan de voorwaarden die ze zelf meebepalen.

Hij is blij dat Laurens De Brucker de juridische hinderpalen zo duidelijk schetst. De reden is dat de regelgeving gebaseerd is op de grondrechten. Europa heeft evenwel met zijn richtlijn aan alle lidstaten de opdracht gegeven om hun regelgeving te scannen en aan te passen zodat burgerinitiatieven een gelijk speelveld krijgen. De centrale vraag van het verzoekschrift is dat de wetgever dat bekijkt en voor oplossingen zorgt. Het verschil tussen een bedrijfs- en een burgerinitiatief valt te vergelijken met een conservenfabriek, die blikken appelmoes maakt die te koop zijn in de supermarkt, en een coöperatie, waarbij burgers samen een appelboom kopen en jaarlijks de oogst verdelen en niet alleen appelmoes, maar ook appelconfituur, appelsap en appelcider maken. De cider drinken ze na de oogst op, in de schaduw van de appelboom. Europa heeft net regels bepaald om ervoor te zorgen dat niet alle appelbomen in handen komen van de conservenfabrieken. Dat is de reden waarom de coöperaties toegang vragen tot een deel van de omgevingsenergie.

Vandaag is het speelveld niet gelijk. De commerciële spelers die 95 procent in handen hebben, slagen er niet in om de aangeboden participatie ingevuld te krijgen, terwijl de coöperatieve spelers die daar wel in slagen, al twee jaar een contractstop hebben omdat ze onvoldoende toegang hebben tot de hernieuwbare energiebronnen. De burgerenergiecoöperaties zijn niet tegen indirecte participatie. Die is complementair aan directe participatie. Dat is de reden waarom de coöperaties niet vragen om rechtstreekse burgerparticipatie te verplichten, maar wel naar Nederlands voorbeeld een verplicht participatieplan te hebben bij elk grootschalig project, op maat van de lokale gemeenschap. Wat die vraagt, moet mogelijk gemaakt worden, niet achteraf maar wel vóór het vergunningsproces, anders zijn er de talrijke juridische hinderpalen. De coöperaties vragen het parlement daar een oplossing voor te vinden.

Wat de risico's betreft, geeft de spreker wat meer uitleg bij het coöperatieve model. Wie aandeelhouder is, is ook eigenaar en heeft autonomie onder democratisch bestuur. Dat hij eigenaar is, betekent dat hij een onderpand heeft. Als een coöperatie failliet gaat, worden de assets verkocht. Omdat het onderpand voldoende groot is, namelijk werkende windturbines en zonneparken, krijgen de schuldeisers hun inbreng zeker terug. Dat de financiële inbreng quasi volledig van burgerkapitaal komt, maakt dat burgercoöperaties niet afhankelijk zijn van financiële instellingen, maar ook dat ze als aandeelhouder als eerste schuldeiser komen. Dat de leden zowel eigenaar zijn als gebruiker is net de kracht van burgerenergiecoöperaties.

Electrawinds, destijds de grootste windturbine-exploitant en met een grote overheidsinbreng, had toen de FINcoop Groenkracht opgericht die mee ten onder gegaan is toen Electrawinds failliet ging. De coöperanten van Groenkracht hadden een achtergestelde lening zonder inspraak, en daardoor kwamen ze in de rangorde na de gewone schuldeisers zoals de banken. Bij burgerenergiecoöperaties staat er tegenover de inbreng bezit (assets) en energie (dienstverlening). Het zijn twee verschillende modellen die voor de energietransitie allebei waardevol zijn, het ene mikt op beleggers, het andere op prosumenten. Een gelijk speelveld vergt gelijke toegang tot de hernieuwbare energiebronnen. Dat is de essentie.

Almut Bonhage situeert Bond Beter Leefmilieu als een milieuorganisatie maar ook als een civilsociety-organisatie, die banden smeedt. Het is jammer dat de windindustrie en coöperaties hier als tegenstanders worden gepositioneerd, terwijl ze het doel van meer hernieuwbare energie delen. De spreker roept op om er samen snel

en goed werk van te maken. Het blijft een feit dat geschikte locaties voor windenergie in België schaars zijn. Het is goed om de juridische drempels te kennen. Het is niet genoeg om alleen te informeren of de deelname te beperken tot indirecte participatie. Voor de windparken in de Noordzee is er al een betere samenwerking in het vooruitzicht. Het Belgian Offshore Platform en 4Sea (de vier milieuorganisaties, Natuurpunt, WWF, Greenpeace en Bond Beter Leefmilieu), hebben ingezien dat ze beter samenwerken, voor participatie maar ook voor milieubescherming en -herstel.

Vanya Verschoore beaamt dat participatie niet zaligmakend is, maar het is wel essentieel. Meer burgercoöperaties en echte participatie kunnen er ook voor zorgen dat de sector meer projecten kan realiseren.

Buurtoverleg georganiseerd door de sector trekt vooral een welbepaald publiek. Mensen in armoede zijn het beu dat hun ervaringen overal gevraagd worden, dat ze gesust worden met zoethoudertjes als een speelpleintje. Ze willen voor vol aanzien worden, financieel deelnemen en er een return voor krijgen. Coöperatie draait ook om ontzorgen, renovaties en renovatiebegeleiding mogelijk maken met de winst. Het Vlaamse patrimonium stelt enorme uitdagingen. Bij de participatie is het belangrijk de doelgroepen die vandaag verarmen in ogenschouw te nemen. De overheid steunt ondernemerschap. Ook in het onderwijs wordt daar veel aandacht aan besteed. Coöperaties zijn burgers die ondernemen. Het is democratieversterkend en zal de ongelijkheid verkleinen. Waarom dat speelveld klein houden?

Hij kent heel wat andere gevallen van mensen die door hun deelname aan bepaalde constructies, voor energie en andere, door indirecte participatie en financieringscoöperaties, hun geld kwijt zijn en nog altijd niet begrijpen hoe dat kon. Bij de burgerenergiecoöperaties is dat nooit het geval: wie lid wordt kent de risico's. Dit voorstel vraagt niet dat de overheid optreedt als kredietverstrekker, maar wel zorgt voor een gelijk speelveld. Voor het aan banden gelegd werd, kregen mensen in armoede energieverkopers aan huis die vaak malafide energiecontracten aanboden. Coöperaties zijn een tegenwicht om mensen energiegeletterd te maken. De zorgen die VWEA hier poneert, stroken niet met de realiteit.

Wat het juridische aspect betreft, wijst hij op de Europese richtlijnen en de trendwijziging. Reset.Vlaanderen werkt niet alleen rond energie, maar ook rond industrie, landbouw en wonen. Ook op die vlakken is het noodzakelijk na te gaan hoe de wetgeving de transitie in de weg staat. Het is dus belangrijk de juridische drempels duidelijk te maken, maar ook na te gaan welke stappen nodig zijn om de transitie waar te maken. Dat heeft hij gemist in het juridische verhaal. Omdat het in Nederland, maar ook in andere Europese landen kan, is het niet onoverkomelijk. Reset.Vlaanderen brengt hier geen geitenwollensokkenverhaal.

2. Antwoorden door Kristel Lammers en Siward Zomer vanuit Nederlands standpunt

Kristel Lammers zegt dat de 50 procent participatie een inspanningsverplichting is. De Nederlandse minister ziet na een recent onderzoek nog wel wat bijkomende juridische mogelijkheden. De afgelopen jaren is er een mentaliteitswijziging waarbij marktpartijen en energiecoöperaties elkaar zijn gaan waarderen als partner in het transitieproces. Ze zijn geen concurrenten maar complementaire organisaties die allebei belang hebben bij energiegeletterdheid en bij toegang tot een duurzaam en betaalbaar systeem voor de hele gemeenschap. De ontdekkingstocht van de sociaal-maatschappelijke transitie, die de energietransitie is, is nog maar net begonnen. De partners zijn het nog volop aan het leren. Als de opwek in de gemeenschappelijke nabijheid mogelijk is, ontstaan er grote kansen op collectieve vooruitgang, zoals bedrijven die samen met inwoners coöperatief werken. Daaruit kunnen nog allerlei modelvarianten groeien. Ook in Nederland is de wetgeving af en toe belemmerend. Het is zaak om vanuit de gewenste situatie vandaag de goede stappen te zetten.

Dat vergt een andere wet- en regelgeving, een ander bestuurlijk leiderschap en andere perspectieven vanuit de volksvertegenwoordigers, inwoners, bedrijven en ontwikkelaars. In Nederland is het klimaat daar gunstig voor omdat de wind- en zonnesector via de eigen gedragscodes deels zichzelf reguleert. De overheden, gemeenten, waterschappen, provincies en het rijk zijn daarover met de markt in gesprek. Energiecoöperaties zijn de afgelopen jaren alleen maar enorm gegroeid, wat hen in staat stelt een belangrijke rol op te nemen. Kortom, dat 50 procent lokaal eigendom is, is nog geen verplichting, maar het valt niet uit te sluiten dat het dat ooit zal worden als de markt het zelf niet realiseert. Juristen in Nederland zien wel mogelijkheden. De minister heeft aangekondigd dat een wettelijke verplichting een optie is.

Volgens de monitor over hernieuwbaar op land is van alle windparken momenteel 36 procent van de 50 procent lokaal eigendom gerealiseerd, voor de nieuwe windparken is dat 47 procent. De toename is het gevolg van onder meer de afspraken in het Klimaatakkoord, de gedragscodes, het beleidsmatig en moreel sturen, maar ook via de RES'en en de beleidskaders van gemeenten en provincies. Voor zonneparken loopt het percentage ook op, maar enkele grote zonneparken in private handen dempen dit dan weer. In toenemende mate neemt de zonnesector de gedragscodes met het streven naar lokaal eigendom over. Ook de waardering van coöperaties en marktpartijen voor elkaar neemt toe. In dit samenspel heeft iedereen elkaar nodig. Vanuit regionaal perspectief blijkt dat het groeipotentieel groot is.

Voor de opstartfase zijn er ontwikkelfondsen gecreëerd door de overheid, om enkele risico's voor energiecoöperaties te dekken. In de afnamekant ziet de spreker geen enkel risico. De schaarste is groot, de vraag neemt alleen maar toe. Belangrijk is de betaalbaarheid voor iedereen, de bedrijven én de inwoners. De Oekraïne-oorlog had een grote impact op de bewustwording van burgers en bedrijven. Het Nederlandse prijsplafond loopt eind dit jaar af.

Betuwewind heeft zijn leden afgelopen jaar een stabiele prijs kunnen garanderen, ook aan mensen met een kleine beurs voor wie er speciale regelingen zijn. Vooraf zijn er afspraken gemaakt over hoeveel er terugvloeit naar de aandeelhouders, maar de meerwinsten van Betuwewind worden in de gemeenschap gestopt en vloeien niet naar partijen in het buitenland, met onder meer warmteprojecten, laadoplossingen, isolatieprojecten voor minder financieel krachtige groepen. Dat geeft steun voor nieuwe coöperatieve projecten.

Het is een kansrijk model. Op 1 januari treedt de Omgevingswet in werking, met een verplichting voor een participatieplan, dat inspraak én communicatie én informatie regelt, maar ook een basis kan bieden voor financieel mee profiteren en lokaal eigendom. Aan die wet is twaalf jaar geknutseld. Hij was de transitie vooruit, maar is nu hard nodig om de verder ontwikkeling, ook van nieuwe vormen, te ondersteunen. Ook in de plan-MER-procedure is participatie een belangrijk aandachtspunt. Kortom, in tegenstelling tot in Vlaanderen is participatie een essentieel onderdeel van het Nederlandse omgevingsrecht.

Het maakt *Siward Zomer* boos dat sommige volksvertegenwoordigers en juristen van twee gelijke rechten in Europa spreken en dat ze het recht van het kapitaal boven het recht van burgers op de toegang tot stroom plaatsen. Ter overweging poneert hij de vraag of de wet op de natuurbescherming een beperking is op het recht van vrij kapitaal. Ook daarin worden plannen en soortenbescherming opgelegd. Hoe kan de eis om een plan te maken met de gemeenschap een beperking zijn op het recht van vrij kapitaal? Er wordt niet geëist dat er aandelen worden overgedragen, noch dat er een grondcontract doorbroken wordt, noch dat burgers verplicht worden samen te werken, noch dat een projectontwikkelaar samenwerkt met een coöperatie. Er wordt alleen van iemand die te gast is in een gemeenschap geëist om met de omgeving een plan te maken over hoe de participatie in te

richten. Dat is een heel redelijke eis. Dat bestrijden met het argument van het vrij kapitaal is een belediging van de burgers. Hij roept de volksvertegenwoordigers op om een nieuw juridisch advies te vragen dat nagaat hoe het wel kan.

In Nederland is dit geen issue geweest. Een jurist heeft gezegd dat een verplichting niet mogelijk was in de wet op de Ruimtelijke Ordening. De sector vond het zelf ook een goed plan en voerde het in in gedragscodes, waardoor er private overeenkomsten op lokaal niveau gesloten worden. De juridische discussie was daarmee beslecht. Een grondcontract met een boer is voor projectontwikkelaars niets waard als er niet kan worden gebouwd en dus het ruimtelijk traject van de gemeenschap of gemeente niet gerespecteerd wordt.

Nederland haalt de doelstellingen op het vlak van energietransitie, waardoor de externe prikkel om windmolens te bouwen, verdwijnt. Omdat de kostprijs lager wordt dan de marktprijs, worden ook de subsidies geschrapt. Om te blijven groeien, is het dus zoeken naar de interne prikkel van lokale gemeenschappen om windmolens te bouwen. Voor hen is die prikkel nooit het recht van vrij kapitaal, maar wel de toegang tot duurzame en betaalbare energie. Hij adviseert VWEA dan ook bij haar Nederlandse collega's te rade te gaan. Engie en Eneco hebben bijvoorbeeld heel goede projectontwikkelaars. Zij werken goed samen met de coöperaties, ook met de niet-professionele waar ze ondersteuningsmechanismen voor hebben. Hoe kan het dat een bedrijf heel andere visies heeft over burgerparticipatie als het over de grens gaat, op nauwelijks enkele tientallen kilometer afstand?

Om de energietransitie te versnellen, is die samenwerking niettemin onontbeerlijk. Het is niet de bedoeling te onteigenen, noch de boeren, noch de projectontwikkelaars. Het is niet de bedoeling eigendom op te eisen, maar wel fatsoenlijk met elkaar om te gaan en vrijwillig private overeenkomsten te sluiten om het grondkapitaal te kapitaliseren. Daar zit de crux.

Wat het risico betreft, is ten eerste niemand verplicht deel te nemen aan een coöperatie. Ondernemingen en burgers hebben het recht om risico te nemen, wat trouwens ook samenhangt met winst maken. Het risico is het grootst tijdens de ontwikkeling. Eens de windmolen er staat, zijn de productie en de afname verzekerd en is het risico miniem. De Nederlandse overheid heeft meteen bij het Klimaatakkoord beslist een faciliterend kader te maken met het Ontwikkelingsfonds, dat het risico van alle burgerparticipatieprojecten middelt en deelt onder elkaar. Het risico van een burgercoöperatie is immers groter dan van een projectontwikkelaar die het risico kan spreiden over zijn portfolio. Nederlandse energiecoöperaties kunnen van de overheid ook een lening krijgen. Voor projectontwikkelaars is dat ideaal: energiecoöperaties hebben het geld en kunnen de professionaliteit organiseren om lokaal de energieparticipatie in te richten. Zo komt er ook een portfolio-optimalisatieslag in de bedrijven. In plaats van dat ze met één of twee mensen drie projecten kunnen doen, kunnen ze door met lokale partners te werken met één werknemer een tiental projecten beheren. Die regelt de technische en financiële zaken op kantoor, waar het bedrijf allicht meer verstand van heeft, terwijl de energiecoöperatie als gelijke partner de lokale onderzoeken kan doen.

Toen Rabobank Eneco wilde aankopen, samen met KKR, een 'equity partner', had een financieel expert van het bedrijf maar enkele minuten nodig om te beseffen dat het Nederlandse systeem van 50 procent lokaal eigendom voor zijn bedrijf alleen maar voordelen heeft. Coöperaties brengen een eigen vermogen in, dus dat kost het bedrijf niets, en het risico van zijn portfolio daalt. Het is in het belang van het kapitaal om samen te werken met het lokaal eigendom. Dat geeft de externe prikkel om te bouwen en verlaagt het risico op het eigen kapitaal zonder kosten. Het is dus een goede deal.

3. Antwoorden door VWEA

Maarten Dedeyne betwist dat er een tweespalt is tussen kapitaal en burger. Voor de uitbaters is participatie een wezenlijk deel van hun werking. VWEA vraagt alleen dat participatie zo ruim mogelijk geïnterpreteerd wordt, zoals vandaag het geval is. Het gelijke speelveld is er volgens de associatie al. Er is ruimte voor een participatief model, waar zowel commerciële als coöperatieve spelers nu al gebruik van maken. Het is iedereen vrij om te ondernemen zoals hij wil, maar VWEA pleit voor de bestaande keuzevrijheid, voor de ontwikkelaars – commercieel of coöperatief – én voor de burgers. De coöperatieve mogelijkheden die de VWEA-leden bieden aan burgers, worden trouwens niet altijd benut.

De grote uitdaging voor de volledige sector is investeringszekerheid met een massale uitrol van hernieuwbare energie te combineren, en dit met respect voor de natuurwetgeving. De prijzen van windturbines zijn de laatste jaren 30 à 40 procent gestegen en de onderhoudscontracten zijn geïndexeerd. Hij vraagt de wij-zijframing te verlaten.

Als econoom verbaast het hem dat aan aandeelhouders sluitende garanties geboden worden. Directe financiële participatie houdt altijd een risico in. Als de overheid een participatieplan verplicht, zou een individu daaruit kunnen afleiden dat het risico minder groot is dan in realiteit.

Ook *Valérie De Schryvere* betreurt de negatieve sfeer. Het doel van VWEA is meer hernieuwbare energie, dus meer energieonafhankelijkheid. Voor de leden is een draagvlak wezenlijk, wat hun vele initiatieven daarvoor, onder andere met participatie, bewijzen. De leden bieden diverse participatievormen aan, directe en indirecte, maar ook tussenvormen. De leden van VWEA zijn divers, groot en klein, met verschillen in aandeelhoudersstructuur. Bepaalde leden hebben ook gemeenten als aandeelhouder, waardoor de winst naar de burgers vloeit. De huidige 31.600 coöperanten hebben de mogelijkheid om via hun energieleverancier goedkopere stroom te krijgen. Bepaalde leden werken voor de ontwikkeling trouwens ook samen met REScoop-bedrijven, zoals Ecopower.

4. Antwoorden door Laurens De Brucker

Laurens De Brucker ontkent dat zijn analyse ideologisch getint is. Hij is een grote pleitbezorger van windenergie en al wat bijdraagt tot de klimaat- en energietransitie. Er was hem evenwel gevraagd om te onderzoeken of en hoe het voorstel verenigbaar is met het huidige juridische kader. Eerst legt hij uit waarom het in Nederland wel kan en waarom er daar op Europeesrechtelijk vlak nog geen probleem is. In Nederland vormt het draagvlak een criterium voor een vergunningaanvraag. De vergunningverlenende overheid gaat dus na in welke mate het project gedragen wordt en er inspraak gegarandeerd is. In het Vlaamse omgevingsrecht bestaat dat niet. Voorts is het belangrijk om te weten dat een participatieplan in Nederland niet dwingend vastgelegd is in een wet of regelgeving. Het staat alleen in een niet-bindende circulaire met indicatieve waarde. Het is logisch dat dat nog niet getoetst is aan de Europese wet- en regelgeving. Binnenkort wordt de regelgeving dwingend van kracht via een nieuwe Omgevingswet. Die zal dan de toets van de Raad van State moeten doorstaan, en dan zullen alle vragen en belemmeringen die de spreker opwierp, ook door de Nederlandse raad worden beoordeeld.

In het Vlaamse ruimtelijkordeningsrecht en omgevingsrecht zijn bedrijfsgerelateerde voorwaarden mogelijk, bijvoorbeeld een bepaald type exploitatie. Wat in het Vlaamse omgevingsrecht niet bestaat, is de mogelijkheid in te grijpen in de interne structuur van een bedrijf. Dus of het een nv of bv is, een bepaalde

aandeelhoudersstructuur heeft of coöperatief is. Dat vastleggen zou een verregaande inperking zijn van de vrijheid van vereniging.

Er komt een nieuwe richtlijn aan die zogenaamde 'go-to'-gebieden invoert. Van de lidstaten wordt verwacht dat ze in hun MER-beoordelingsregels gebieden aanduiden die preferentieel worden behandeld voor het vergunnen van hernieuwbare-energieprojecten. De Vlaamse Regering zal dus ook gebieden moeten aanduiden die geschikt zijn voor wind- of zonne-energie. In de huidige windrush waar exploitanten vechten om de potentiële vestigingsplaatsen voor windturbines, is een windrecht, waarbij een percentage van de geschikte gronden aan coöperaties gegeven wordt, te overwegen.

Een verplicht percentage burgerparticipatie in de Vlaamse omgevingsprocedure kan, gelet op de verschillen met Nederland, in het huidige kader niet. Daar komt nog een mogelijke Europeesrechtelijke belemmering bij. Er zijn andere mogelijkheden om het doel te bereiken. Het zal anders zijn dan in Nederland, tenzij Vlaanderen bereid is het aspect draagvlak als onderdeel van de vergunningsprocedure in te voeren, en daar net als in Nederland via circulaire verder invulling aan te geven om de toets door het Grondwettelijk Hof of de Raad van State te vermijden. Een circulaire heeft geen bindende waarde, de vergunningverlenende overheid heeft discretionaire bevoegdheid. Ook dat is dus geen juridisch sluitende oplossing.

Ook *Staf Aerts* voelt enige tweespalt, maar de uitdaging is enorm en vraagt dus een gezamenlijke aanpak. Hij vindt het Nederlandse voorbeeld, waarbij marktpartijen en coöperaties samen werken en taken verdelen, lichtend. Hij is er niet van overtuigd dat er in Vlaanderen een gelijk speelveld is. De contractenstop bewijst dat niet elke burger toegang heeft tot elke vorm. Het is zaak de regelgeving zo aan te passen dat meer diversiteit mogelijk is en de verhouding 5/95 evenwichtiger wordt. Aangezien het in Nederland mogelijk is, suggereert hij te bestuderen hoe het Vlaamse recht in die zin kan worden aangepast. Het kan toch moeilijk zo zijn dat de Europese regels wel in Vlaanderen en niet in Nederland dwarsliggen.

IV. Aansluitende opmerkingen

Bruno Tobback vindt het zinvol de zaken scherp te stellen. Het parlement is er niet om te blijven stilstaan bij wat is, maar wel om te zoeken naar oplossingen voor problemen en uitdagingen. De leden van VWEA klagen steen en been dat ze het moeilijk hebben om vergunningen te krijgen. Samenwerken is een methode om dat te vergemakkelijken. Hij had wel wat meer openheid verwacht om daar grondiger op in te gaan en oplossingen te geven in plaats van de problemen op een rijtje te zetten. Voor hem mag het draagvlak onmiddellijk als criterium in het omgevingsrecht ingevoerd worden, maar er zijn misschien andere mogelijkheden. Hij roept de parlementsleden op om mee te zoeken naar concrete oplossingen. Vorig jaar is duidelijk geworden wat de onzekerheid op de energiemarkt kan veroorzaken. Het duurde letterlijk twee weken voor er opnieuw een coöperantenstop was bij onder andere Ecopower. Die rush kwam er omdat burgers zeer snel begrepen hadden waar hun voordeel lag. De coöperaties hebben net hetzelfde probleem als de leden van VWEA, namelijk dat ze geen windmolens kunnen zetten. Om meer hernieuwbare energie en meer windturbines concreet te maken, moeten alle partijen rond de tafel samen oplossingen zoeken, en niet alleen naar de ideale oplossing voor zichzelf.

Gwenny DE VROE,
voorzitter

Staf AERTS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

BBL	Bond Beter Leefmilieu
BW	Burgerlijk Wetboek
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
GWh	gigawattuur
ICA	International Cooperative Alliance
kWh	kilowattuur
MER	milieueffectrapport
ODE	Organisatie voor Duurzame Energie
plan-MER	plan-milieueffectrapport
PV	photovoltaic
RES	Regionale Energiestrategie
SAAMO	Samen uitsluiting aanpakken
TWh	terawattuur
UGent	Universiteit Gent
VEKA	Vlaams Energie- en Klimaatagentschap
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VN	Verenigde Naties
VREG	Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt
VWEA	Vlaamse WindEnergie Associatie
WWF	World Wildlife Fund for Nature (internationaal)